

Bibliotekssystemet i Rumænien

Generel oversigt

Af Alina Dragomir og Marius Andrei Fudulu

Oversat fra rumænsk af Catalina Marinescu

Indledning

Historisk tilbageblik

I Rumænien har de historiske forhold forårsaget en ustabil udvikling af bibliotekerne. Der er få informationer, som bekræfter eksistensen af klosterbiblioteker, privatbiblioteker og skolebiblioteker. Det århundrede, hvori den største kulturelle udvikling skete, er det 19. århundrede. Udover teatre, museer, forlag, kulturforeninger, Athenæum og Det rumænske Akademi opstår der også biblioteker og læsekabinetter. Det private initiativ, der dannede basis for oprettelsen af de første biblioteker, dateres ligeledes til sidste århundrede.

I 1864 udarbejdes Reglementet for de offentlige biblioteker, der danner grundlag for det første nationale bibliotekssystem, som består af

- Centrale institutioner (af national karakter i Bukarest og Iasi)
- Skolebiblioteker
- Kommunale og regionale biblioteker
- Det centrale Statsbibliotek (BCS) med nationalbiblioteksfunktioner.

I begyndelsen af anden halvdel af det 19. årh. spillede Det rumænske Akademi den største rolle i de rumænske bibliotekers liv. Som moderinstitution stifter Akademiet i 1867 Det rumænske Akademis

Bibliotek (BAR). Hovedformålet med stiftelsen af BAR var at oprette en dokumentsamling, der var tilstrækkelig til at muliggøre studiet af historie, kultur, national og universel civilisation, såvel som af naturvidenskabelig forskning. I 1895 starter Universitetet i Bukarest et projekt med oprettelse af eget bibliotek "Carol den 1's Universitetsfonds Bibliotek". Der fandtes også biblioteker ved universitetscentrene i Iasi og Cluj. I 1861 oprettes den første biblioteksforening i Sibiu, den udfolder sin aktivitet under navnet *Den transilvanske forening for den rumænske litteratur og det rumænske folks kultur* (ASTRA), og den har medført, at andre folke- og forskningsbiblioteker er opstået. Takket være den historiske udvikling gjorde biblioteksvæsenet også fremskridt i form af, at det egentlige system af nationale institutioner blev udbredt til hele landet. I 1932 skal den offentlige administrations geografiske enheder ifølge loven oprette et bibliotek i hvert distrikt. Dette skal have status som offentligt bibliotek og være tilgængeligt for alle borgere i området, og det skal indeholde kunstneriske og videnskabelige publikationer af væsentlig moralsk og kulturel værdi. Således oprettes "Bukarest kommunale Bibliotek" i hovedstaden i 1935. Oprindeligt var det tænkt som et bibliotek, der skulle specialisere sig i Bukarests historie, byplanlægning og lokaladministration. For Bukarests indbyggere kom det til at fungere som universalbibliotek.

Efter 2. Verdenskrig gik bibliotekssystemet ind i en ny udviklingsfase, idet staten havde til hensigt at dække det nationale område med et velstruktureret net af offentlige biblioteker i byerne og på landet. Den instans, der stod for det, var Kulturministeriet. Dette ministerium havde som funktion at fastlægge og indføre ensartede former for registrering og statistik i alle biblioteker, at iværksætte en systematisk udvidelse af bibliotekernes samlinger af bøger og teknisk specialmateriale med hjælp fra Colectura Bibliotecilor ("Biblioteksforsyningen"). Ligeledes fastsætter Kulturministeriet normer for bogudveksling bibliotekerne imellem. Ifølge bestemmelse 703, 1973, revideret i 1977, omfatter det nationale bibliotekssystem følgende bibliotekstyper:

1. Statsbiblioteker: Nationalbiblioteker, skole- og universitetsbiblioteker.
2. Specialbiblioteker
3. Folkebiblioteker

Efter 1990 oprettes udenlandske kulturcentre på rumænsk område, deres mål er at fremme de respektive landes kultur og civilisation. For eksempel fungerer der nu følgende i Bukarest: Det amerikanske Kulturcenter, Det franske Kulturcenter, Det italienske Kulturcenter - Dante Alighieri, Det spanske Kulturcenter - Miguel de Cervantes, Det tyske Kulturcenter - Goetheinstituttet, British Council og Centret for Information og Dokumentation under FN. I 1990 træder lovbestemmelse 1141 i kraft, ifølge denne skal systemet for information og dokumentation fremme et godt samarbejde mellem museer, arkiver og informationscentre på lokalt og kommunalt niveau. Ligeledes sikres den frie og effektive adgang til information gennem en landsdækkende udvikling af programmer, som vedrører universel bibliografisk kontrol og adgang til publikationer og arkivdokumenter. Blandt formålene med det nationale informations- og dokumentationssystem nævner vi også udnyttelsen af informationskilder efter principperne om enkel og ensartet forsyning, og af den mangesidige brug af informationer på alle områder. For at skabe et nationalt automatiseret informationsnet sørger man for oprettelse af databaser og databaser.

Nationalbiblioteket

Det centrale Statsbibliotek, der blev oprettet i 1955, fik i begyndelsen af 1990 navnet Rumæniens Nationalbibliotek. Det hører administrativt under Kulturministeriet. Biblioteket er ansvarligt for at finde, indsamle, formidle og bevare eksemplarer af alle dokumenter, der udgives i landet, dvs. for at organisere den nationale kulturarv i dokumentform. Ligeledes er Det rumænske Nationalbibliotek i besiddelse af en betydelig samling udenlandske bøger, specielt bøger, der direkte behandler rumænsk historie, kultur og civilisation.

Nationalbibliotekets funktioner er følgende:

- det udgiver den løbende nationalbibliografi
- det udarbejder den nationale fælleskatalog
- det sikrer dokumentation på kulturområdet
- det yder centrale katalogiserings- og klassifikations-tjenester
- det yder specialassistance til folkebiblioteker og andre biblioteker
- det udfører forskning i bog- og biblioteksvæsen samt i læsersociologi
- det står for den nationale reservebeholdning af publikationer og koordinerer distributionen af disse
- det udfører forskning i nedbrydning, konservering og bevaring af publikationer.
- fungerer som statens pligtafleveringsdepot
- det fungerer som nationalt center for standardnummerering: ISBN, ISSN, CIP
- det fungerer som center for international publikationsudveksling
- det fungerer som depotbibliotek for UNESCO- og EU-publikationer

En af BN's vigtigste funktioner er at koordinere programmet for automatisering af biblioteker mhp.:

- at forhøje effektiviteten i den specifikke biblioteksvirksomhed.
- at fordele katalogisering
- at undgå overlappning i erhvervelse af publikationer
- at oprette lokale databaser og integrere dem i det nationale og internationale datakredsløb.

Tager man størrelsen og værdien af nationalbibliotekets samlinger og mangfoldigheden af dets

funktioner på alle niveauer i betragtning, er BN det vigtigste bibliotek i Rumænien. Ved siden af dette findes der et andet nationalbibliotek, Det rumænske Akademis Bibliotek, BAR.

Det rumænske Akademis Bibliotek

Det rumænske Akademis Bibliotek, der blev oprettet i 1867, fik oprindeligt navnet "Biblioteket for alle rumænere"; det fremtræder som en vigtig kulturel og videnskabelig institution med en encyklopædisk profil. Ligesom BN beskæftiger BAR sig med erhvervelse, opbevaring og udnyttelse af den nationale, kulturelle og videnskabelige arv. Det sikrer specialassistance til forskere indenfor forskellige domæner, og det sikrer de nødvendige forudsætninger for udnyttelse af dets værdifulde samlinger. Nu er der begrænset adgang til BAR's publikationer pga. dets samlingers unikke karakter. BAR's aktivitet sker under Det Rumænske Akademis koordinering og kontrol. Akademiet har en formynderrolle. Biblioteket har følgende funktioner:

- at sikre den nationale kulturarv, baseret på loven om pligtaflevering, og at løse de opgaver, der følger af at det juridisk har status som nationalt bibliotek nummer 2.
- at indsamle, ordne og udnytte nationale dokumenter - tryksager, manuskripter, billeder og audiovisuelle materialer.

Det særlige ved Det rumænske Akademis dokumentbestand består i, at den indeholder den mest varierede samling af gamle dokumenter, startende fra midten af det forrige århundrede. En af bibliotekets meget vigtige funktioner er at erhverve, opbevare og udnytte samlingen af personarkiver knyttet til rumænske personligheder. Denne samling består af stik, billeder, manuskripter, breve og kunstgenstande. BAR tilbyder også brugerfaciliteter i forbindelse med nogle væsentlige dokumenttyper, som f. eks. videnskabelige planer, og det udfører forskning på områderne: bog- og biblioteksvæsen samt indenfor historiske hjælpefag. Det står også for den internationale publikationsudveksling mellem Det rumænske Akademi og tilsvarende institutioner i verden. Biblioteket udarbejder den retrospektive nationalbibliografi for bøger og periodica, samt specialbibliografier over kulturpersonligheder, som for eksempel for rumænernes nationaldigter Mihai Eminescu.

BAR har rollen som metodologisk koordineringscenter for filialer andre steder i landet og for akademiske institutioner; det udarbejder endvidere litteraturlister for brugere og deltager i udarbejdelsen af bibliotekernes fælleskatalog i samarbejde med Det rumænske Nationalbibliotek. Som et vigtigt kulturcenter, spiller BAR en grundlæggende rolle mht. forskning og fremme af de rumænske nationale kulturskatte.

Universitets- og forskningsbiblioteker

Universitetsbibliotekerne er institutioner, der er organiseret på nationalt niveau efter kulturelle og videnskabelige strukturer, der har til formål at hjælpe de studerende og lærerkorpset på universiteterne; deres samlinger har en stabil udviklingsrytme, og de har som formål at identificere og sikre adgang til relevante data til universitetslærernes studium og projekter. Flertallet af universitetsbibliotekerne, i Bukarest, Cluj, Timisoara og Constanta, fungerer administrativt og styrelsesmæssigt under Det Nationale Ministerium for Uddannelse i samarbejde med Det nationale råd for Uddannelsesbiblioteker. Fordi de råder over de mest ajourførte samlinger af data og de mest kompetente videnskabelige informationer, er universitetsbibliotekerne institutioner af national betydning. Ud over det at sikre materiale til undervisning sikrer bibliotekerne også specialhjælp til den videnskabelige forskning og til forbedring af den videregående undervisning. Universitetsbibliotekerne driver forskningsvirksomhed i biblioteksvæsen, og bidrager til den professionelle udvikling af universitetscentrenes bibliotekarer. Det centrale Universitetsbibliotek i Bukarest (BCU) var blandt de første automatiserede enheder i landet. Den software, der bruges, er blandt de mest effektive på nuværende tidspunkt.: VUBIS i Bukarest, ALEF, TINLIB og ALICE rundt omkring i landet. Automatiseringen af universitetsbibliotekerne har først og fremmest medført en betragtelig forhøjelse af de studerendes kvalitative forberedelsesniveau. Informationerne, der er til rådighed for brugere, er meget nyttige og biblioteket kan glæde sig over brugernes påskønnelse. BCU Bukarest (www.bcub.ro) er i dag det mest effektive rumænske universitetsbibliotek, takket være det høje niveau i dets samlinger, som i meget stort omfang indfrier de studerendes og lærernes krav.

Forskningsbiblioteker

De danner en speciel kategori af biblioteker. De udgør en del af de forskningsinstitutioner, som de administrativt er underlagt. Generelt har de de samme formål som moderinstitutionerne: at udføre forskning indenfor forskellige områder og temaer, som er omhyggeligt udvalgte. På det højeste niveau er de underordnet Forsknings- og Teknologiministeriet. Den rumænske forskning er højt økonomisk prioriteret, og forskningsbibliotekerne opfylder med succes behovet for materiale til forskere, lærere og studerende. Det nationale institut for information og Dokumentation (INID) i Bukarest er et referencecenter for den rumænske forskning. Det beskæftiger sig med dokumentation og information på nationalt niveau gennem udgivelse af serierpublicationer og monografier. Det råder også over sit eget forskningsbibliotek, hvis samlinger jævnligt bruges af et stort antal forskere og andre. INID's bibliotek placerer sig med et godt resultat i toppen af de rumænske forskningsbiblioteker.

Skolebiblioteker

Skolebiblioteker er en integreret del af moderinstitutionerne, der er folkeskoler og gymnasier. De er meget udbredte i hele Rumænien, fordi de er centre, som sikrer den grundlæggende hjælp til elever og lærere i undervisningen op til universitetsniveau. De indeholder dokumentsamlinger af encyklopædisk karakter, hvilket på den ene side har til formål at supplere det stof, som lærerne underviser i, og på den anden side at opfylde individuelle studiebehov og præferencer. Samlingerne er tilpasset det niveau og den profil, som den pågældende undervisningsinstitution har. Bibliotekets funktioner er erhvervelse, bearbejdning og udnyttelse af dokumentsamlingerne. Skolebiblioteket er organiseret i overensstemmelse med undervisningssystemets uddannelsesformål. Skolebibliotekerne får faglig assistance i biblioteksspørgsmål og med hensyn til information i dokumentform fra "Det centrale pædagogiske Bibliotek I. C. Petrescu - Bukarest". Udover funktionen som skolebibliotek har Det centrale pædagogiske Bibliotek en funktion som offentligt bibliotek ved at sikre den nødvendige information til hovedstadens indbyggere.

Specialbiblioteker

Disse er forskningscentre for nogle institutioner, organisationer eller faglige grupperinger, og i modsætning til forskningsbibliotekerne udgør de kun teoretisk set en del af de centre, som de hører til; i virkeligheden er de adskilt fra disse. De er centre uden en bestemt plads i det nationale bibliotekssystem, og derfor har de den samme status som moderinstitutionerne. Deres egentlige formål er at levere dokumenter, der dækker den profil, moderinstitutionen har, og deres vigtigste funktion er at tilfredsstille informationsbehovene hos nogle fagligt stærkt specialiserede brugere.

Folkebiblioteker

Disse biblioteker opfattes som kulturcentre for de geografiske områder, de hører til i. De er kendt som informationscentre inden for de lokal-administrative enheder, der har ansvaret for dem. Folkebibliotekernes samlinger har encyklopædisk karakter, og generelt afspejler de i stor udstrækning samfundets undvikelingsniveau, såvel som de økonomiske, sociale og kulturelle tendenser i samfundet. Som instrumenter i samfundets tjeneste bestræber folkebibliotekerne sig på at sørge for at stille de mest varierede materialer til brugernes rådighed og på at hjælpe brugerne med at få deres behov for personlig oplysning opfyldt. Organisationen af folkebibliotekerne følger et områdekriterium; i princippet har hver administrativ enhed et folkebibliotek: som følge heraf findes der 41 amtslige folkebiblioteker i Rumænien, 212 folkebiblioteker i større og mindre byer og 2683 landsbybiblioteker. Disse er administrativt og økonomisk underlagt det offentlige administrative system. På grund af de forskellige vanskeligheder, som folkebibliotekerne står overfor, har de draget fordel af en plan for reorganisering under en managementsynsvinkel. De store forandringer, som Rumænien i de sidste 10 år har måttet gennemgå, og især de store økonomiske forandringer har medført et pres, der har nødvendiggjort denne reorganisering.

Et sådant et pres er kommet fra:

1. Det politiske systemskifte og den efterfølgende indførelse af markedsøkonomi, der har medført en ny interesse for læsning, privatundervisning, nødvendigheden af at tilfredsstille

brugere, der i større og større omfang skal specialisere sig, udvikling af massemedierne som en konkurrencefaktor for folkebibliotekerne og opfattelsen af information som en af de fundamentale ressourcer ved siden af råmateriale og energi. Reorganiseringen af folkebibliotekerne forudsætter, som hovedbetingelse, eksistensen af nogle fremtidsvisioner, der både skal være rettet mod medieforholdene og mod indre og ydre forhold.

2. Fastlæggelse af en strategisk plan. Den strategiske planlægning må nødvendigvis være en langsigtet planlægning på grund af de forhold, som folkebibliotekerne skal arbejde under:

- fastlæggelse af mål
- fastlæggelse af formål
- fastlæggelse af professionelle og dermed forbundne aktiviteter som del af hele institutionen.

I centrum for opmærksomheden står markedsføring af bibliotekarprofessionen med fundamentale krav som: tilfredsstillende af nuværende og potentielle brugere samt kendskab til udvikling af bibliotekservicen.

3. Implementering af planlægning
4. Evaluering af resultater

Ved siden af folkebibliotekerne findes der en anden kategori: Foreningsbiblioteker, professionelle og kulturelle organisationers biblioteker, militærinstitutioners offentlige biblioteker samt kulturhuse. Dette net af statslige, offentlige biblioteker og forskellige organisationers biblioteker sikrer information til almenheden og specielle brugergrupper, og generelt adgang til samlingerne på traditionel vis.

Informations- og kulturcentre

Disse er nogle af de vigtigste informations -og dokumentationscentre, der henvender sig til den brede befolkning i Rumænien. Nogle af dem er

finansierede af stater som f.eks. FN's Informationscenter, der har sit eget bibliotek, eller andre informationscentre, som fungerer ved de pågældende stater ambassader. Kulturcentrene spiller en afgørende rolle til fremme af fremmede kulturer og civilisationer i Rumænien. De sikrer en ajourført og relevant dokumentation til dem, som ønsker sig en større viden om Spanien, Frankrig, USA og Storbritannien. Deres samlinger indeholder monografier, periodica og elektroniske ressourcer: CD'er, lyd- og videokassetter og online-adgang. FN-biblioteket har over 4000 brugere, Det franske Institut har over 7000, disse tal viser de ydede services høje kvalitet. De beskæftiger sig også med organisering af konferencer om forskellige aktuelle emner, med kunst- og bogudstillinger, med udgivelse af publikationer af specifik kulturel karakter, og med stipendier til udlandet. Kulturcentrenes biblioteker imødekommer med et godt resultat informationsbehov hos rumænske brugere ikke kun i Bukarest, men også i Brasov, Cluj, Timisoara, Iasi.

Konklusioner

Som genstand for dybtgående forandringer, der stammer fra det sociale plan, har bibliotekerne i Rumænien i de sidste ti år gennemgået en periode med nødvendig udvikling. Således disponerer universitets- og forskningsbibliotekerne nu over specialiseret personale og de følger moderinstitutionernes udviklingslinje; folkebibliotekerne, der stod overfor forskellige problemer i den tidligere periode, er blevet genstand for en effektiviseringsplan; skolebibliotekerne udbygger deres samlinger og bevæger sig hurtigt frem mod automatiserede services. Med hensyn til det specielle fænomen med europæisk integration nævner vi de udenlandske kulturcentre.